

Bommen in Brussel

Joanie de Rijke & Tine Gregoor

Bommen in Brussel

Vijf jaar na de aanslagen • 22-03-2016

Voor

André Adam
Nic Coopman
Frank Deng
Bart Migom
Gail Minglana Martinez
Alexander Pinczowski
Sascha Pinczowski
Jennifer Scintu-Waetzmann
Justin Shults
Stephanie Shults
Adelma Tapia Ruiz
Rosario Valcke
Fabienne Vansteenkiste
Berit Viktorsson
Elita Weah

Omgekomen bij de aanslag op
Brussels Airport, Zaventem
op 22 maart 2016.

Voor

My Atlegrim
Aline Bastin
Yves Cibuabua-Ciyombo
Mélanie Defize
Olivier Delespesse
David Dixon
Sabrina Fazal
Raghavendran Ganesan
Léopold Hecht
Loubna Lafkiri
Gilles Laurent
Marie Lecaille
Adeoba Moyo
Janina Panasewicz
Patricia Rizzo
Johan Van Steen
Lauriane Visart de Bocarme

Omgekomen bij de aanslag in
metrostation Maalbeek, Brussel
op 22 maart 2016.

Voor

Jeroen Oerlemans

Doodgeschoten door een scherpschutter van Islamitische Staat
in Sirte, Libië op 2 oktober 2016.

INHOUD

Woord vooraf	9
1 Joanie en Tine	13
2 Het verhaal van Beatrice de Lavalette	27
3 Olivier Lauwers	35
4 Michelle Godderie en John Parren	43
5 Trauma	51
6 Koen Geens	67
7 Het verhaal van Kristin Verellen	77
8 Hulpverlening op het terrein	87
9 Het verhaal van Nidhi Chaphekar	103
10 Ine Van Wymersch	111
11 Hulpverlening in de ziekenhuizen	119
12 Het verhaal van Mohamed El Bachiri	131
13 Slachtofferschap en herdenking	143
14 Psychosociale hulpverlening	155
15 Zorg voor de overledenen	167
16 Het verhaal van Cindy Bulinckx	173
17 Veiligheid	177
Uitleiding	209
Nawoord	215
Afkortingen	219
Noten	220

WOORD VOORAF

Vijf lange jaren zijn voorbij sinds de tragische dag die vele levens heeft veranderd en duizenden families in volslagen duisternis heeft ondergedompeld. Op 22 maart 2016 kwam België tot stilstand. Drie dagen van nationale rouw werden afgekondigd. Het was de dodelijkste terroristische aanslag in de Belgische geschiedenis. Twee nagenoeg gelijktijdige bomontploffingen deden het plafond in de aankomsthal van de nationale luchthaven in Zaventem naar beneden komen, gevolgd door een bomaanslag in het metrostation Maalbeek, in het hart van de Europese wijk.

Tweeëndertig onschuldige slachtoffers en drie daders kwamen om het leven, meer dan driehonderd van ons bleven gewond achter.

Ik, Nidhi Chaphekar, was een van die driehonderd slachtoffers. Door de foto die net na de ontploffing van mij werd genomen, werd ik over de hele wereld het gezicht van de aanslagen. In januari 2020, iets meer dan een jaar geleden, werd dit beeld tot een van de meest iconische foto's in de geschiedenis van België verkozen.

Ook de Belgen vergaten me niet. Dit boek vertelt het verhaal van velen die wellicht nooit eerder werden gehoord. Het toont aan hoezeer het leven van de betrokkenen is veranderd, wat er in ons leeft, hoe verschillend we omgaan met allerlei omstandigheden, zorgen, complicaties, woede, haat, mislukkingen, relaties, families en bovenal met onszelf. Het is het relaas over de angst die velen van ons nog beheerst en over het gevoel weg te kwijnen. Het geeft ook aan hoezeer we moesten aanvaarden dat we nutteloos zijn geworden. We raakten onze job kwijt, en we liepen ons de benen uit het lijf om gerechtigheid te bekomen.

Dit boek herinnert ons eraan dat het leven onvoorspelbaar is, soms ook onvoorstelbaar en voor een aantal van ons onbeheersbaar. De nasleep van dit incident heeft het leven van de betrokkenen voor-

goed veranderd. Vijf jaar later ben ik God nog altijd dankbaar dat ik leef.

Het is een hele eer voor mij om dit woord vooraf te mogen schrijven.

Helaas kon ik maar enkele slachtoffers ontmoeten omdat ik in India woon. Op duizenden kilometers afstand. Toch voel ik mij nu deel van de familie. Enkele slachtoffers die ik ken, zijn terneergeslagen, voelen zich uitgesloten en zijn de balans kwijt. Zo nam een politiemans ontslag omdat hij niet van zijn trauma afraakte. Gelukkig heb ik contact met deze mensen. We hebben immers veel gemeen. De aanslagen hebben ons leven door elkaar gehaald. Ze hebben ons uiteengereten. Soms voelde ik me ongewenst, een last voor mijn naasten, soms uitgesloten, neerslachtig en ook voelde ik dikwijls verschrikkelijke pijn, maar het enige wat me hielp in leven te blijven was mijn geloof en de liefde voor mezelf. Je moet altijd van jezelf blijven houden, ervan overtuigd zijn dat je een goed mens bent en je gezegend voelen. Alleen zo kan je ervoor zorgen dat het universum aan jouw kant komt te staan. Wees positief, enthousiast, gelukkig en dankbaar voor wat je hebt, om het even wat het is.

Door onze verhalen op te schrijven en met anderen te delen, maken we onszelf en de ander sterker, liefdevoller en moediger.

Dit boek betekent heel veel voor mij omdat het een mooi gebaar is en aangeeft dat wij belangrijk zijn, dat we nooit vergeten werden of zullen worden. We zullen altijd in de herinnering voortleven. Het offer van zovelen zal niet onopgemerkt voorbijgaan. Deze waargebeurde verhalen maken ons duidelijk dat we verder moeten met ons leven. Dat we moeten investeren in mededogen, een goede verstandhouding, dankbaarheid, liefde, geloof, vertrouwen en nederigheid, als we langer, gelukkiger en gezonder willen leven.

Mijn dochter schreef een gedichtje voor me als steun voor mijn trauma. Het gaat als volgt:

*I am worthless
That's what people keep saying I guess
But I don't get bothered anymore
Well, I am gonna face them and roar
They might have closed me up in a cage
All these years, it's built up a burning rage
To this I may never have appealed
But I am glad to see this wound healed!*

Nidhi Chaphekar, voormalig stewardess uit Mumbai, India

Dinsdagmorgen 9.11 uur

*waar zij minutenlang wachtten in het donker
zich aan zichzelf vastklampten
waar telefoons ongerust en onbemand bleven rinkelen
en verder: een stilte die luider klonk dan de knal
daar klatert vandaag de roltrap naar beneden
een waterval naar geroezemoes
daar rinkelen sleutels in broekzakken
en ritselen plastieken boodschappentassen
daar tatert een kind de ochtend weg
heeft de stad naast de tramsporen
ook haar rug weer gerecht*

Els Traets

Substituut-procureur des Konings, parket Antwerpen
Op 22 maart 2016 was zij substituut-procureur des Konings
voor het Brussels parket.

1 JOANIE EN TINE

Joanie

‘Ik heb wonden gezien die ik nooit zal vergeten. Zo had iemand een zware blessure aan het hoofd en toen ik die wilde verzorgen, bleek de hoofdhuid compleet los te zitten. Ik had een scalp vast. Wanneer ik infusen wilde plaatsen, bleek dat in veel gevallen niet mogelijk omdat de armen vol breuken zaten. Ik herinner me iemands arm waarin geen enkel bot meer vastzat, ik kneep in iets dat compleet verbrijzeld was. Iedereen was er heel erg aan toe.’

Het is 25 november 2016. Buiten is het donker en koud. Aan het woord is arbeidsarts Tine Gregoor. Ik zit tegenover haar en Déborah François om hen te interviewen voor het jaaroverzicht van *Knack*. Beide vrouwen waren betrokken bij de aanslagen van 22 maart. De ene als hulpverlenend arts, de andere als direct slachtoffer. Déborah is Française en heeft net een postdoctoraat biologie aan de Université Libre de Bruxelles (ULB) afgerond. We zitten aan tafel in haar knusse appartementje in Louvain-la-Neuve, terwijl de regen tegen de ramen slaat.

Déborah zat in de metro bij station Maalbeek op het moment van de aanslag. ‘Ik was op weg naar de universiteit,’ begint ze haar verhaal dat ik destijds neerschreef. ‘Normaal ga ik altijd met de bus, het was de tweede keer dat ik de metro nam in Brussel. Ik zat in het derde metrostel, juist achter de wagon waar de bom ontplofte. Plots hoorden we een enorme explosie, we voelden een schok waardoor we van onze stoelen werden gelicht en zagen een lichtflits. Daarna werd het donker. Er ontstond een dikke rook- en stofwolk, ik zag mensen een sjaal voor hun mond binden en deed hetzelfde. De verstikkende rook

was enorm beangstigend, de deur kon niet open, ik kreeg het heel benauwd. Om me heen hoorde ik mensen kermen en schreeuwen.’

Na een paar minuten trapt een man het raam van de deur in en stapt Déborah als een van de eersten buiten. Op straat worden zij en andere inzittenden van de metro door een agent naar een ruimte gebracht waar gewonden liggen. Wat later ontmoet ze Tine in het Thon Hotel, dat is ingericht als medische voorpost.

Tine is meerdere keren in de media verschenen in het jaar van de aanslagen. Zo is ze de avond van 22 maart te zien in het Nederlandse programma *Nieuwsuur*, waar ze op een pakkende manier vertelt hoe ze meteen uit haar auto sprong toen ze vlak na de ontploffing station Maalbeek passeerde. Als jonge arts had ze nog nooit zulke vreselijke wonden gezien. Veel artsen vertelden die dag trouwens hetzelfde. ‘Oorlogswonden’, klonk het telkens.

Het is de eerste keer dat Tine en Déborah elkaar terugzien sinds 22 maart. Déborah kwam er fysiek goed vanaf, ze had alleen wat blauwe plekken. Maar ze was in shock, zoals iedereen. Tine nam haar vast en troostte haar.

Het interview is vanaf het begin emotioneel geladen. De twee vrouwen spreken rustig, maar het kost beiden moeite om hun gedachten te formuleren.

‘De eerste drie maanden leek het alsof mijn brein elke herinnering had gewist,’ vertelt Déborah. ‘Alsof het nooit gebeurd was. Tot ik naar een bijeenkomst ging van slachtoffers die zich burgerlijke partij wilden stellen. Ik hoorde dezelfde verhalen die ik had meegemaakt en schrok enorm. Plots beseftte ik dat het wel degelijk echt gebeurd was. Dat ik erbij was geweest. Het is een van de symptomen van het posttraumatisch stresssyndroom, begreep ik later. Ik ben naar een psycholoog gegaan, want ik trok het niet meer. Nu volg ik EMDR [Eye Movement Desensitisation and Reprocessing, nvda], een therapie om te leren omgaan met traumatische ervaringen. Het helpt. Maar het gaat op en af. Sommige dagen voel ik me goed, andere dagen wil ik het liefst in bed blijven en niemand zien, niets doen.’

Déborah zegt het heel moeilijk te hebben met de doden die in Maalbeek zijn gevallen. ‘Ik vraag me af waarom zij moesten sterven en ik niet. Daar voel ik me schuldig over, ook al weet ik dat ik er niets aan kon doen. Maar als ik me goed voel, bekruipt me telkens weer dat schuldgevoel. Alsof ik niet meer mag genieten van het leven, want zij zijn er niet meer. Ik ken die mensen niet maar ik voel me verbonden met hen. Het is alsof ik familie heb verloren. Het is een rouwproces. Elke dag denk ik aan hen en aan hun familie. Van andere slachtoffers hoor ik hetzelfde, ik ben blijkbaar niet alleen.’

Ook Tine heeft herinneringen geblokkeerd: ‘De eerste weken schrok ik van het geluid van ambulances. Het MUG-team dat ik hielp, ervaren gelijkaardige klachten. Toch herinner ik me de loeiende sirenes waarin we urenlang werkten niet meer. Enkele weken later zocht ik het team op in het Brusselse Sint-Pietersziekenhuis en ging ik ook langs bij enkele mensen die ik had geholpen en nog altijd op intensieve zorgen lagen. Ik herinnerde me bijna niet meer hoe ze eruitzagen. Iedereen die uit de metro kwam, was bedekt met roet, de haren waren allemaal verbrand. Vandaag herkenden Déborah en ik elkaar ook niet meteen.’

Déborah staat op het punt terug te keren naar Frankrijk nu haar postdoctoraat is afgerond. Maar het leven is sinds Maalbeek voorgoed veranderd, weet ze.

‘Ik zit in de tweede fase van het proces waar je door moet. In het begin ben je slachtoffer van de gebeurtenis zelf, later ben je slachtoffer omdat iedereen ze vergeet en weer doorgaat met zijn eigen leven, terwijl jij niet kán vergeten – dat is een heel eenzame ervaring.’

Tine vertelt over een slachtoffer dat ze niet heeft kunnen redden. ‘Ik zal haar nooit vergeten. Haar ingewanden hingen uit haar buik en ze verging van de pijn, maar ze huilde niet. Ze was zo sterk, zo rustig. Ik voelde haar kracht, haar wil om te blijven leven. Ik heb haar verzorgd tot ze in de ambulance werd weggebracht. Ze is in het ziekenhuis gestorven.’

Het blijft een tijdje stil. De fotograaf die mee is om beelden van de twee vrouwen te maken, zit in een hoek op de grond en probeert zich

zo onzichtbaar mogelijk te maken. We drinken thee, horen hoe de wind buiten opsteekt.

‘Ik voel me er nog altijd slecht over,’ zegt Tine dan. ‘Had ik meer voor haar moeten doen, heb ik iets fout gedaan?’

Ze heeft die vrouw ook gezien, zegt Déborah. ‘Ik droom vaak over haar. Maar ik dacht dat ze nog leefde ...’

‘Helaas niet,’ reageert Tine. ‘Dat is de onmacht die ik ervaar.’

De jonge arts – ze is 32 jaar op dat moment – begint te huilen. Ook bij Déborah lopen de tranen over het gezicht. En plots breek ik ook. Want ook ik heb een trauma, al besef ik het op dat moment nog niet. En ook dat trauma is veroorzaakt door Islamitische Staat (IS), net als de aanslagen in Brussel.

Enkele weken eerder, op 2 oktober 2016, was ik samen met de Nederlandse fotograaf en goede vriend Jeroen Oerlemans op reportage in Libië. We werkten aan een reportage voor *Knack* over de stad Sirte waar sinds mei een bittere strijd bezig was tegen Islamitische Staat. De jihadisten veroverden de stad aan de Middellandse Zee in december 2015 en regeerden op de hun bekende manier: met onthoofdingen, lynchpartijen en ander buitensporig geweld.

Die zondag gingen Oerlemans en ik een laatste keer naar de frontlinies voor we naar huis terugkeerden. Ik noem hem ‘Oerlemans’ omdat we elkaar altijd met de achternaam aanspraken, bij wijze van stoer taalgebruik. Zo van: ‘Hé, de Rijke, gaat ‘ie nog?’ – ‘Ja, Oerlemans, en hou nu je smoel maar.’ Ik noem hem ook Oerlemans omdat mijn eigen zoon Jeroen heet en ik de naam niet meer kan uitspreken in de context van een tragische dood. Het gaat niet, ik krijg het niet gezegd. Maar dat terzijde.

Er zouden zware gevechten plaatsvinden die zondag, wisten we. Daar wilden we bij zijn, dus vertrokken we vroeg ’s morgens. In Sirte reden we door de verlaten straten naar de frontlijn, in de laatste wijk van de stad die nog in handen was van IS. Naarmate we dichterbij de frontlijn kwamen, steeg de spanning, iedereen in de auto voelde het. We stapten uit te midden van een totaal aan puin geschoten buurt en

deden het laatste stuk te voet. De doffe dreunen van granaatinslagen en het geratel van machinegeweren echode door de lege straten. Aan de frontlijn zelf ging het er bijzonder hevig aan toe. Op een plein achter een hoog gebouw, vol gaten van raketten en mortieren, had zich een grote groep rebellen verzameld. Midden op het plein stond een kar met eten voor de strijders, vanuit een krakerige luidspreker tussen de mandarijnen en dadels klonk constant ‘Allahu Akbar’, bedoeld om de mannen te steunen en aan te moedigen. Het was een bonte mengeling van kleurrijke figuren, allemaal zwaarbewapend. Intussen dreunde en knalde het oorlogsgeweld langs alle kanten. Aan de overzijde van het gebouw zat IS verschanst, zowel aan de linker- als rechterkant. Links kon je nog geen pink uitsteken voorbij de muur van het gebouw of er werd een kogel afgevuurd. Aan de rechterkant liepen mensen af en toe de weg over, rennend en bukkend voor de sluipschutters.

We volgden de rebellen op het plein. Een van hen, een enorme kerel die de bijnaam ‘de Olifant’ had, vroeg of we mee wilden naar de groep salafisten die iets verderop tegen IS stredden. We besloten dat Oerlemans zou gaan. Omdat vrouwen niet welkom waren bij de salafisten en ze me geen blik waardig zouden gunnen, bleef ik op het plein, terwijl Oerlemans met een groep rebellen en een andere journalist de straat over rende.

Het was daar dat hij geraakt werd. Terwijl hij de weg over rende, doorboorde een kogel zijn bovenlichaam. Hij was op slag dood. Hij droeg een scherfwerend vest en een helm maar de kogel kwam binnen in zijn zijde, precies op de plek waar het vest je het minst beschermt, onder je arm. Werd hij onder vuur genomen omdat hij duidelijk zichtbaar was als journalist met zijn helm, camera en kogelwerend vest? Ik zal het nooit weten, maar ik acht het heel waarschijnlijk. Journalisten zijn immers een dankbaar doelwit voor IS.

Die avond reden we achter een vuilwitte ambulance terug naar Misrata. In het ziekenhuis moest ik Oerlemans nogmaals identificeren, na die eerste gruwelijke identificatie vlak na zijn dood in het veldhospitaalje van Sirte. Ze hadden hem gewassen, het bloed was

weg. De oude man die hem verzorgd had, stond er verlegen bij. Hij keerde zich dan om en liet ons alleen. Ik keek naar de schotwonde, groot en gapend. Nooit zal ik dat beeld vergeten. Oerlemans werd 46 jaar.

Hij zou naar huis gaan de volgende dag, tekende ik een dag na zijn dood op. Gisteren had hij nog cadeautjes gekocht voor zijn kinderen. Een voetbalshirtje voor zijn zoon van negen. Een houten slang en een speelgoedhorloge voor zijn twee dochtertjes. Ze liggen naast me terwijl ik dit schrijf, in mijn hotelkamer in Misrata.

Met de aanslagen van 2016 heeft dit niets te maken, maar het speelde wel een rol in de totstandkoming van dit boek. Want de schok van de plotselinge dood van een dierbare, het onwezenlijke besef van die flits van een seconde waarin alles stopt, de geur van bloed, de gruwel van een gewelddadig overlijden, dat voelden we alle drie tot op het bot die avond in Louvain-la-Neuve. En we huilden. Elk om onze eigen pijn. Wat we deelden, was het trauma.

Zo ontstond de vriendschap tussen Tine en mij. In de zomer van 2020 kwam ze met het idee om de verhalen van de betrokkenen bij de aanslagen op te tekenen.

Tine

Ik herinner me die ochtend nog levendig. Waar ik was, wat ik aan het doen was toen ik het nieuws vernam. Ik stond mijn tanden te poetsen in de badkamer. Mijn vriend kwam binnen, vertelde aangedaan dat er een aanslag was gepleegd op Brussels Airport. Ik huilde. Mijn vriend werkte in de buurt van de luchthaven, hij had er evengoed bij kunnen zijn. Ook ik passeerde haast wekelijks de luchthaven. In 2016 werkte ik in het UZ Leuven, en pendelde met de trein. Het gebeurde geregeld dat ik op weg naar huis stopte aan het station van de luchthaven, en door de vertrekhal naar buiten liep, waar mijn vriend me oppikte aan de kiss-and-ridezone.

Op 22 maart wilde mijn vriend naar zijn kantoor maar de wegen richting Zaventem bleken afgesloten te zijn. We woonden in Schaarbeek. Ik stelde voor om van thuis uit te werken. Toch drong hij aan om hem af te zetten bij zijn klant in de Europese wijk, dan kon ik met de wagen doorrijden naar de dokter, waar ik die ochtend een afspraak had. Ik was bang, zei hem dat de Europese wijk een doelwit zou kunnen zijn voor de terroristen.

Ons dochtertje Magali, negentien maanden, bleef die dag bij mij. Ze had 's nachts koorts en kon niet naar de crèche. Ik voelde me moe, had amper geslapen omdat ik haar veel had gewiegd die nacht. We stapten in de wagen. Mijn vriend aan het stuur, ik zette me op de achterbank naast ons dochtertje. Ze lachte, en had niet door waarom we zo gespannen waren. Onderweg luisterden we naar Radio 1. Veel duiding over de aanslag in Zaventem. Ik hield Twitter in de gaten om op de hoogte te blijven van het meest recente nieuws. Dan verscheen een tweet: 'Bomaanslag in Maalbeek.' Ik las de boodschap geschokt voor aan mijn vriend, mijn handen trilden. 'Dat is hier twee blokken vandaan,' antwoordde hij. Ik vroeg hem om zo dicht mogelijk te rijden en me daar af te zetten, zodat ik kon helpen. Een paar jaar eerder stopte ik met mijn opleiding anesthesie. Acute geneeskunde zat nog in mijn vingers.

Ik stapte uit en liep tegen de mensenmassa in terwijl bewakingsagenten de gebouwen in de buurt evacueerden. Rennende, huilende mensen, met opengesperde ogen liepen me tegemoet. Men zei me dat ik de andere kant op moest gaan. Ik riep dat ik dokter was en werd snel doorgelaten. Ik arriveerde bij de uitgang van metrostation Maalbeek in de Jozef II-sstraat.

De gedachte dat dit gevaarlijk kon zijn en ik mijn eigen leven op het spel zette, schoot door mijn hoofd. Ik sprak mezelf moed in. De kans dat ik zou blijven leven was groter. Ik zou veel mensen kunnen helpen. Geen andere arts met dezelfde kennis en kunde zou zo snel in de buurt zijn. Ook bedacht ik dat wat ik ging zien allicht traumatisch zou zijn. Ik liep door. Ik was bang voor een schutter, ik dacht aan de aanslag in de Bataclan in Parijs. Ik wist eigenlijk niet wat ik moest verwachten.

Het was doodstil. Ik zag mensen met bebloede gezichten en verschroeiide haren op de stoep zitten. Ze staarden voor zich uit en leken bevroren. Het rook verbrand. Anderen renden weg in paniek.

Ik schoot in actiemodus, mijn hart klopte op volle toeren, ik voelde me wat ijl worden in mijn hoofd. Ik liep van de ene gewonde naar de andere, trachtte kort een wonde te stelpen, vroeg waar ze pijn hadden, en gaf opdrachten aan anderen om hun zakdoeken of sjaals af te geven, ik gebruikte ze als zwachtels om de wonden te stelpen. Aan de omstanders vroeg ik om handdoeken en verbanddozen. Op dat moment zag ik nog geen hulpdiensten.

Onverwachts stond hij daar. Mijn vriend, met ons dochttertje op zijn arm. Ik schrok, ik was bang en tegelijk blij dat ik hen zag. Ik snapte niet dat ze er stonden. Hij bracht mijn handtas die ik bewust op de achterbank achterliet. Ik vermoedde toen al dat ze enkel ballast zou zijn in de chaos waarop ik anticipeerde. Ik zal Magali wel een zontje hebben gegeven, maar dat weet ik zelfs niet meer. Ik maande mijn vriend aan om in een kantoorgebouw zoveel mogelijk verbandmateriaal te gaan halen. Zelf schoot ik een zwaargewonde te hulp. Naast de man met een open beenbreuk zat een andere man. 'Ik ben dierenarts,' zei hij. Het stelde me gerust. Dan zag ik iemand heel hard huilen. Ik nam deze persoon vast, en gaf hem een stevige omhelzing. Maar ik was ergens anders nodig, hoorde ik. Ik droeg die ochtend een feloranje mantel. Omstanders wisten inmiddels dat ik de dokter ben. Een ambulance stopte op de hoek met de Etterbeeksesteenweg. Ik boog me over de patiënt, hij lag op de grond op een brancard. Een MUG-team was intussen gearriveerd. Ik wist het allemaal niet meer zo goed. De adrenaline heeft veel van mijn herinneringen weggevaagd. Iemand anders greep me achter mijn rug bij de schouders. Ik vermoedde een brandweerman, maar ik zag niemand.

Plots leidde iemand me naar een kamertje.. Ik liep een gang in, samen met een paar verpleegkundigen. De ruimte van de security van het Directoraat-generaal Landbouw en Plattelandsontwikkeling (AGRI) van de Europese Commissie werd een geïmproviseerd veldhospitaal. Een kantooruimte, niet heel groot, er stonden tafels met

computers opgesteld. We duwden de tafels aan de kant. De computers zetten we op de grond. Ik legde mijn tas en mijn jas even aan de kant, achter een scherm. Al het medisch materiaal uit de ambulance werd op de tafels gelegd. De brandweer bracht de meest zwaargewonden van Maalbeek een na een binnen. Elke keer schrok ik. De toevloed aan patiënten leek niet te stoppen. Elf zwaargewonden in totaal. Ze moesten telkens weer opschuiven. Andere slachtoffers werden naar een achtergelegen zaaltje geleid. Daar was de geur verschrikkelijk: een mengeling van verbrand haar en de metalige geur van bloed.

We trieerden de patiënten. Ik liep van het ene naar het andere slachtoffer om snel een diagnose te stellen. De lessen anesthesie schootten door mijn hoofd. ABCDE. *Airway Maintenance with Cervical Spine Protection* (handelingen die zorgen dat de luchtweg openblijft en de wervelkolom geïmmobiliseerd wordt); *Breathing* (ademhaling); *Circulation* (circulatie); *Disability* (bewustzijn); *Exposure/Environment* (blootstelling/omgevingsfactoren). Hulp verlenen met het principe 'treat first what kills first'. Eerst primair levensbedreigende letsels en stoornissen behandelen, nadien de rest. Nadat we alles snel in kaart hadden gebracht, zorgden we ervoor dat hun luchtweg vrij was, dat ze stabiel lagen, dat ze zelfstandig ademden. We probeerden alle gewonden een infuus te plaatsen, wonden te stelpen en verbanden aan te leggen op hun verschroeiide lichamen. De hele vloer lag vol bloed en afval van medisch materiaal. Tijd om iets in een vuilbak te gooien was er niet. Ik wilde infusen plaatsen. Ik scande de omgeving op zoek naar een klemverband maar vond er geen. Ik nam een stukje plastic van een of ander verband dat op de grond lag. Zo klemde ik de ader af. Ik plaatste snel een dik infuus. Dit was van levensbelang later op de operatietafel. Minuten leken uren te duren ...

Ik liep van de ene naar de andere patiënt. Een andere jonge vrouw was urgentiearts, later leerde ik dat het Marie-Astrid de Villenfagne was, spoedarts in het Sint-Pietersziekenhuis Brussel. Tijd om woorden uit te wisselen ontbrak. De verplegers spraken me aan met 'Doc'. Ik was even de kluts kwijt en was aangedaan door oorlogscène waarin ik me bevond. Een verpleger vroeg: 'Gaat het wel met je?' Hij zag mijn